

Guia pedagògica Parlem amb defensores: dret a la vida independent

Entrevista a **Margarita Alonso**,
cofundadora de l'Oficina de Vida Independent.

Guia pedagògica
Parlem amb
defensores:
dret a la vida
independent

Desembre del 2024

Direcció de Serveis de
Drets Humans, Justícia
Global i Cooperació
Internacional

Ajuntament
de Barcelona

Copyright

©Ajuntament de Barcelona, 2024

Avis legal

Tots els drets reservats. No es permet la reproducció total ni parcial de les imatges o textos d'aquesta publicació sense prèvia autorització.

Títol

Guia Pedagògica Parlem amb
defensores: dret a la vida
independent

Redacció

**Centre de Recursos en Drets
Humans**

Direcció de Serveis de Drets
Humans, Justícia Global i
Cooperació Internacional
Gerència d'Àrea de Drets Socials,
Salut, Cooperació i Comunitat

Índex

1.	Introducció	4
2.	Qui són i què fan les persones defensores dels drets humans?	5
2.1.	Antecedents	5
2.2.	Tots els drets per a totes les persones	7
2.3.	A tot arreu els drets són imprescindibles	7
2.4.	Poden incidir a nivell internacional, regional, nacional i local	8
2.5.	Fan visibles les violacions dels drets humans i les denuncien	9
2.6.	Suport a les persones afectades per les violacions dels drets humans	9
2.7.	Accions per tal de garantir la rendició de comptes i la fi de la impunitat	10
2.8.	Activistes i defensores	10
3.	Dret a una vida independent	11
4.	Bibliografia	15

1 Introducció

Aquest és un material pedagògic dirigit al professorat de secundària perquè pugui treballar a l'aula activitats dirigides a fer reflexionar sobre qui són les persones defensores dels drets humans, quina és la seva tasca i per què la seva acció és important per promoure, protegir i garantir els drets humans. A més, a través de la tasca de les defensores, la guia invita a prendre consciència i apropar l'alumnat a la realitat dels drets humans en l'entorn més proper.

Aquesta guia també incideix en la presa de consciència de cara a l'alumnat, en el sentit que l'acció de defensar els drets humans és una pràctica que es pot assumir en qualsevol àmbit, com l'educatiu, i des de la mateixa joventut. És a dir, l'alumnat pot ser defensor dels drets humans mitjançant la prevenció a l'escola per evitar la vulneració de drets. Per fer-ho, es visionen entrevistes audiovisuals realitzades a les defensores i a partir d'aquestes entrevistes, es despleguen activitats participatives dins de l'aula.

En el primer capítol, com a informació transversal i general, el professorat trobarà contingut sobre qui són i què fan les persones defensores dels drets humans. Aquest contingut està redactat de manera clara i senzilla per comprendre la rellevància de les defensores i el seu rol a la societat.

En la segona part, hi ha una fitxa temàtica amb propostes d'activitats i dinàmiques per treballar a l'aula a partir d'una entrevista a una persona defensora. "Parlem amb defensores" és un projecte divulgatiu del CRDH i hi podreu trobar diverses entrevistes sobre temàtiques diferents amb les guies pedagògiques corresponents.

Si el professorat considera necessari que es faci un acompanyament pedagògic de l'aplicació de la guia, es pot comunicar amb: crdh.formacio@bcn.cat

Els objectius d'aquesta guia són:

- Prendre consciència sobre els drets humans i la necessitat de garantir-ne la promoció, protecció i defensa.
- Promoure la presa de consciència sobre què significa ser persona defensora dels drets humans.
- Motivar el reconeixement del rol de les defensores en la promoció, defensa i protecció dels drets humans en l'àmbit local, nacional i internacional.
- Conèixer els drets humans a través de la feina que fan les persones defensores.
- Motivar i ajudar l'alumnat per identificar com també pot defensar els drets.

2 Qui són i què fan les persones defensores dels drets humans?

2.1. Antecedents

Totes les persones volen viure en pau, harmonia i amb condicions de vida dignes, i sembla que aquesta realitat triga a venir. Molt sovint, els éssers humans ignoren el fet que la comunitat internacional va establir drets universals després de la Segona Guerra Mundial, de manera que tots els països que van formar part d'aquesta iniciativa, sense excepcions, puguin viure en pau, harmonia i amb benestar. Aquests drets estan reconeguts a la Declaració Universal de Drets Humans (1948), així com a convencions internacionals que són vinculants per als Estats que les ratifiquen. Aquestes lleis són principis legals i ètics sobre els quals es poden basar les lleis de qualsevol Estat i que poden servir com a norma de referència per a les actituds i conductes de tothom. A més, els Estats es van comprometre a garantir, protegir i promoure aquests drets, perquè totes les persones tenen drets humans pel fet de ser éssers humans.

A mesura que passaven els anys, des de la societat civil, grups de persones i organitzacions van començar a defensar els drets humans quan tenien constància que no s'estaven respectant, garantint ni protegint. Així, doncs, el 8 de març de 1999 es va aprovar la Declaració sobre el dret i el deure dels individus, els grups i les institucions de promoure i protegir els drets humans i les llibertats fonamentals universalment reconeguts. En aquesta declaració podem trobar una definició de defensores i defensors dels drets humans en l'article 1, en què s'afirma que:

“Tota persona té dret, individualment o col·lectivament, a promoure i procurar la protecció i realització dels drets humans i les llibertats fonamentals en els plànols nacional i internacional.”

Qui defensa els drets humans són persones, grups i organitzacions de la societat que promouen i protegeixen els drets humans i les llibertats fonamentals reconeguts universalment. Aquestes persones impulsen la promoció i la protecció dels drets civils i polítics, així com la promoció, la protecció i la realització dels drets econòmics, socials i culturals. Així mateix, les persones defensores dels drets humans promouen i protegeixen els drets

col·lectius i dels pobles, com la defensa de la terra i el territori en el cas de les comunitats indígenes. Les persones defensores dels drets humans són activistes, és a dir, actuen i exerceixen accions en favor del respecte, protecció i garantia dels drets humans per a totes les persones. La definició no inclou les persones o grups que cometin actes violents o propaguin la violència.

Amenaces per a les defensores de drets humans

En el context actual, les persones defensores de drets humans, tot i la importància de la seva tasca, veuen com l'exercici de la defensa dels drets humans continua sent una de les activitats més desafiantes i, en alguns països, perilloses per a les seves vides. Moltes vegades, la defensa dels drets humans es caracteritza per desenvolupar-se sota un clima advers, on denunciar les violacions dels drets significa rebre amenaces i, fins i tot, perdre la vida.

Per aquest motiu, i a causa del context desafiant que viuen les persones defensores per dur a terme la seva feina, la Unió Europea elabora unes "Directrius de la Unió Europea sobre les Persones Defensores dels Drets Humans" en coherència amb la seva feina per intensificar els esforços encaminats a fomentar i estimular el respecte del dret a defensar els drets humans.

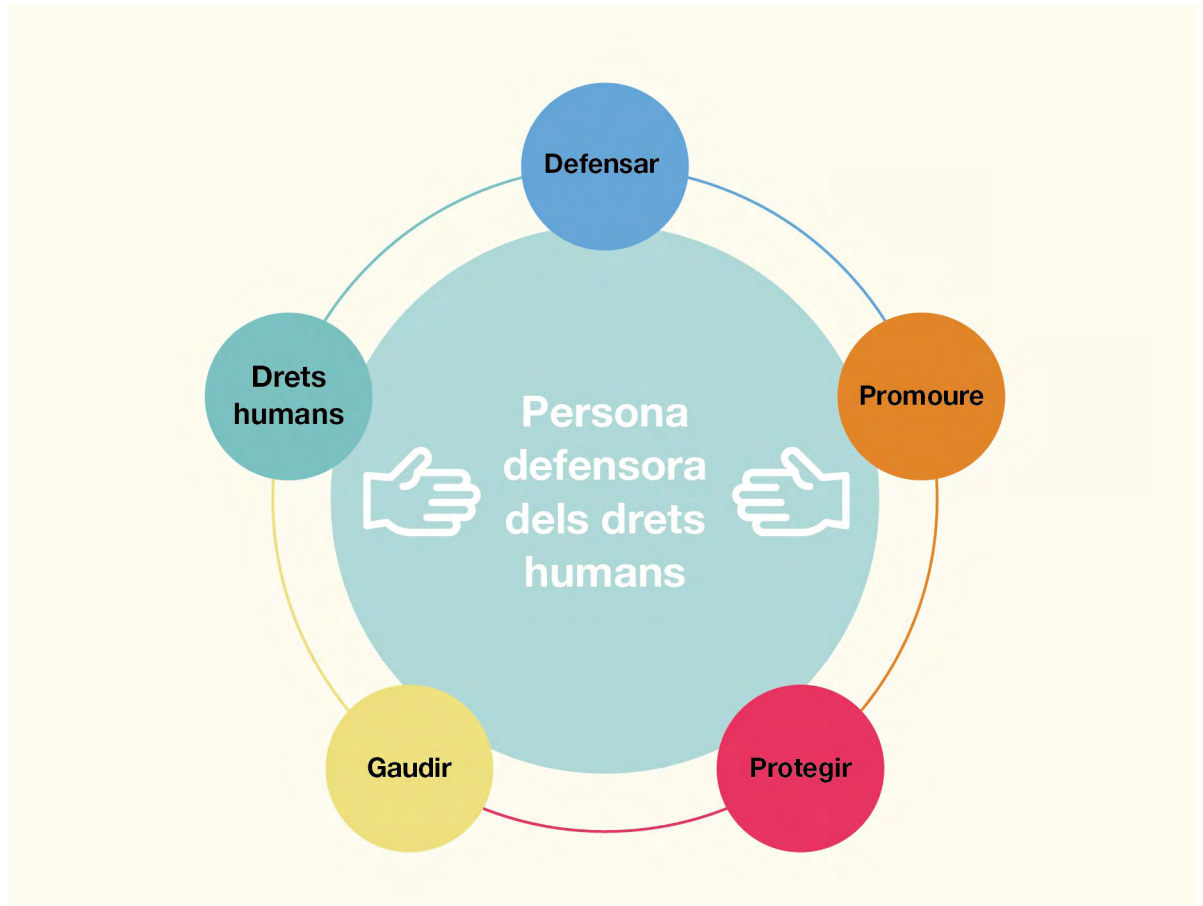
Mary Lawlor, relatora especial de les Nacions Unides sobre la situació de les persones defensores a Europa, reconeix la importància de les Directrius de la Unió Europea sobre les persones defensores dels drets humans perquè defineixen els passos fonamentals per permetre a les persones defensores treballar en entorns de pau i promoure els drets universals i les llibertats fonamentals, així com el dret a l'asil de les persones en moviment i el dret a la vida.

Les directrius aporten també intervencions per part de la UE en favor de les persones defensores dels drets humans en situació de risc, i suggereixen mitjans pràctics per donar suport i ajudar en moments crítics.

2.2.

Tots els drets per a totes les persones

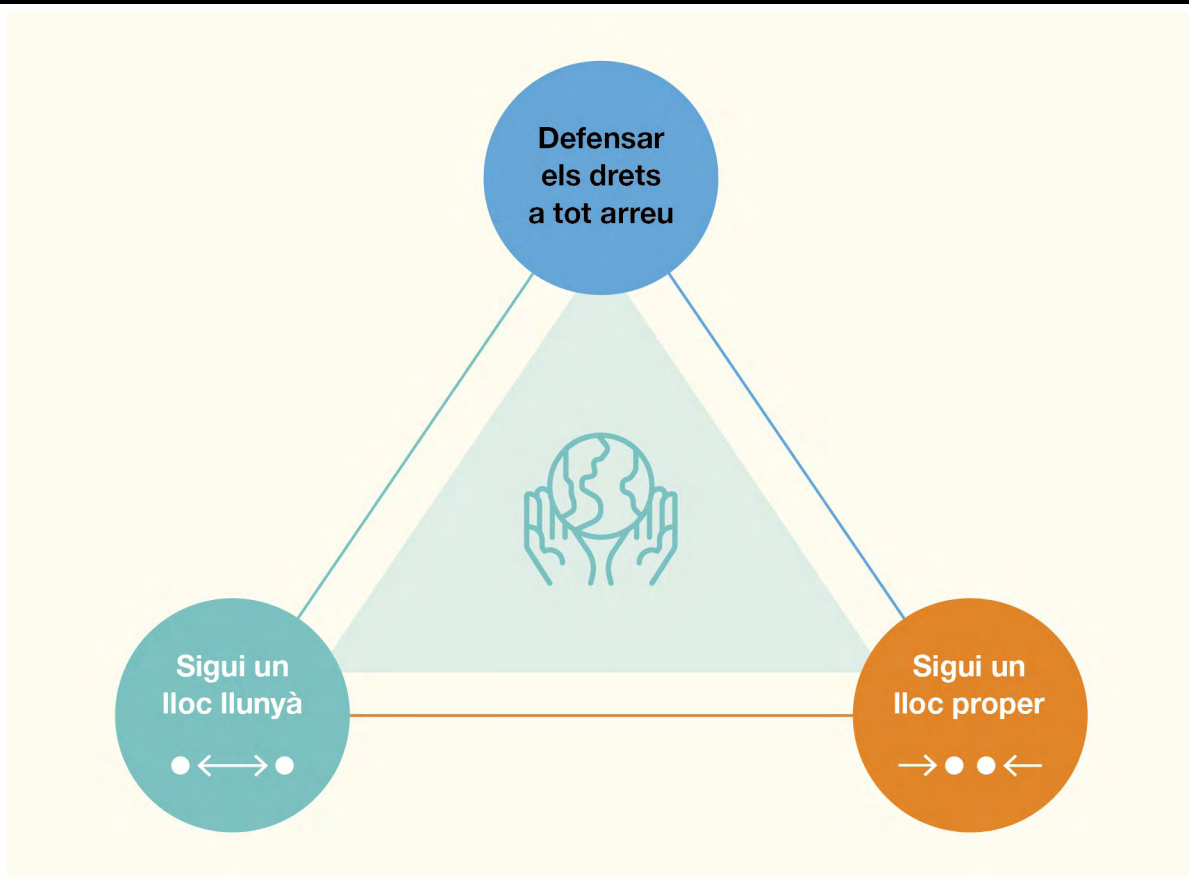
Les persones defensores aborden qualsevol problema de drets humans, que poden comprendre des de les execucions sumàries fins a la tortura, la detenció i la presó arbitràries, la mutilació genital de les dones, les discriminacions, les desigualtats, les qüestions laborals, les expulsions forçades, l'accés a l'atenció sanitària o les deixalles tòxiques i el seu impacte al medi ambient. Les persones defensores actuen a favor de drets humans tan diversos com el dret a la vida, l'alimentació i l'aigua, el millor nivell possible de salut, un habitatge adequat, un nom i una nacionalitat, l'educació, la llibertat de circulació i la no discriminació. Moltes vegades defensen els drets de les dones, les persones LGTBI, la infantesa, les persones amb discapacitat, les persones migrades, les poblacions indígenes i les persones refugiades i desplaçades.

2.3.

Els drets són imprescindibles a tot arreu

Les persones defensores dels drets humans actuen a totes les parts del món: tant als Estats que estan dividits per conflictes armats interns com als que són estables; als no democràtics i on l'exercici de la democràcia està assentat fermament; als que estan en desenvolupament des del punt de vista econòmic i als classificats com a països desenvolupats. S'esforcen a promoure i protegir els drets humans en el context de diversos problemes, relacionats especialment amb la salut, el desenvolupament, la migració, les guerres i la transició política. En els països on no hi ha conflictes latents, acostuma a passar que dins de la societat encara hi ha estereotips, prejudicis i estigmes en relació amb grups de població els quals, pel fet de ser diferents (perquè són persones migrades, LGTBI, amb diversitat funcional, grans, joves o persones que es troben en precarietat econòmica) solen patir discriminació i desigualtats que fan que no es respectin els seus drets humans. Per tant, cal defensar els drets humans i el rol de les defensores esdevé imprescindible.

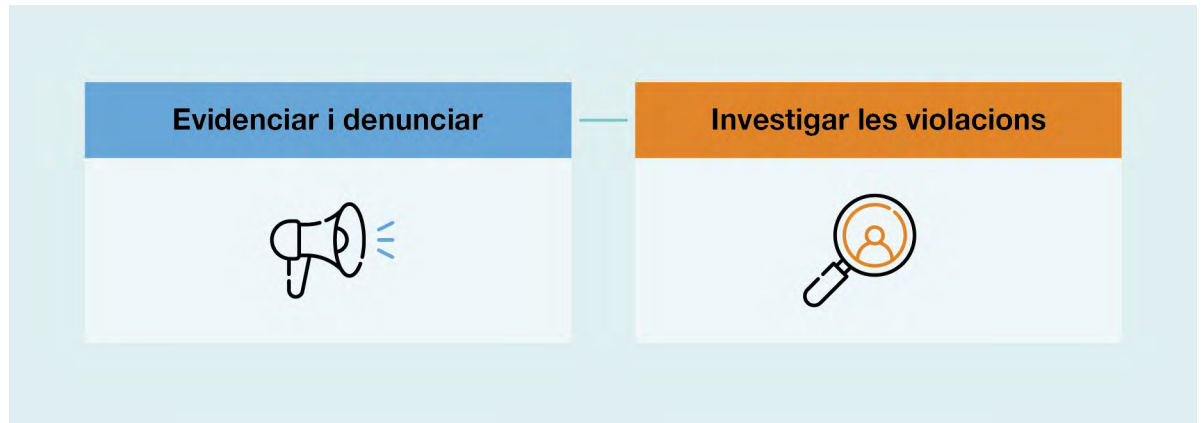
2.4. Poden incidir dins l'àmbit internacional, regional, nacional i local

La majoria de les persones defensores dels drets humans desenvolupen la seva activitat en l'àmbit nacional o local, en defensa del respecte d'aquests drets a les seves comunitats i països. En aquestes situacions, els seus homòlegs principals són les autoritats locals encarregades de garantir el respecte dels drets humans a una ciutat, un poble, una província o tot el país. No obstant això, algunes defensores actuen a escala internacional o regional. Per exemple, poden supervisar una situació regional o mundial en matèria de drets humans i remetre informació a mecanismes regionals o internacionals, inclosos els relators especials de la Comissió de Drets Humans i els òrgans creats en virtut de tractats de les Nacions Unides. La seva tasca és cada vegada més variada: es concedeix atenció prioritària a les qüestions dels drets humans en l'àmbit nacional i local, però mantenen contactes amb els mecanismes internacionals i regionals que els puguin ajudar a millorar la situació als seus països.

2.5. Fan visibles les violacions dels drets humans i les denuncien

Les persones defensores dels drets humans investiguen un o diversos casos de vulneració d'aquests drets, sobre els quals reuneixen informació i presenten informes. A més, poden organitzar accions de pressió perquè els seus informes arribin a la ciutadania en general i a les autoritats públiques, per tal que es tingui en compte la tasca de recerca i s'examinin aquestes violacions. El més freqüent és que, pel que fa a les autoritats, aquesta tasca es dugui a terme arran de la pressió i denúncia de les persones defensores i de les organitzacions de drets humans, que publiquen informes periòdics sobre les seves conclusions.

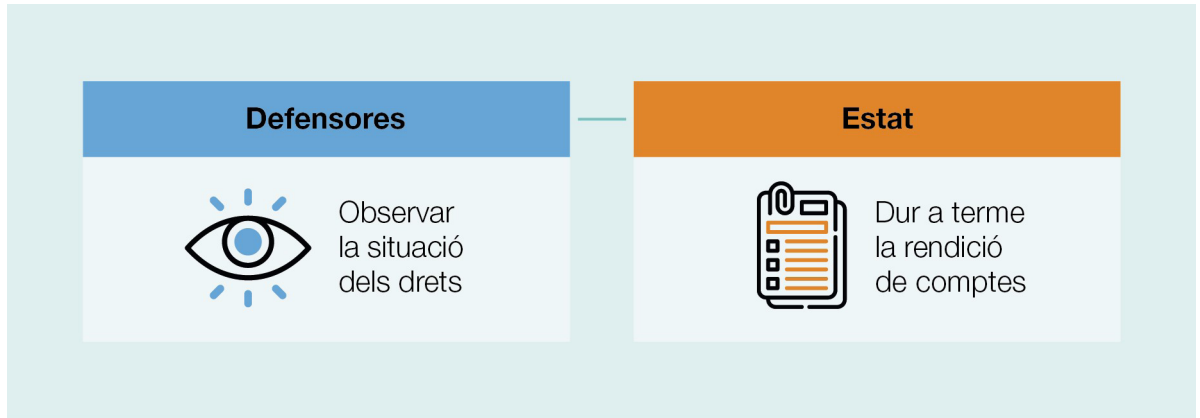
2.6. Suport a les persones afectades per les violacions dels drets humans

Un gran percentatge de les activitats de les persones defensores consisteix en mesures de suport a les víctimes de violacions de drets humans. El fet de fer recerca i fer públiques les violacions dels drets humans pot contribuir a posar-les fi, evitar que es repeteixin i ajudar les víctimes a portar els casos davant la justícia. Algunes de les defensores presten assistència jurídica i representen les víctimes en els processos. Altres ofereixen acompanyament, assessorament i suport a efectes de rehabilitació.

2.7. Accions per tal de garantir la rendició de comptes i la fi de la impunitat

Les tasques de moltes de les defensores tenen la finalitat d'aconseguir que es reti comptes de l'observança de les normes relatives als drets humans. Generalment, aquesta acció pot consistir a exercir pressió sobre les autoritats i promoure la intensificació dels esforços per part de l'Estat per complir les obligacions internacionals en matèria de drets humans que ha assumit i, concretament, a ratificar tractats internacionals. De vegades, la rendició de comptes pot suposar que les defensores denunciïn, sigui en l'àmbit d'accions públiques o d'un mitjà de comunicació.

2.8. Activistes i defensores

Moltes de les persones que defensen els drets humans i exerceixen accions per promoure la sensibilització i la denúncia, ho fan sense anomenar-se a si mateixes defensores dels drets humans. Assumeixen el seu rol com a activistes i fan la seva tasca de denúncia, de generar espais segurs per a persones que veuen vulnerats els seus drets humans, d'incidència davant les autoritats, d'acompanyament a persones afectades per violacions dels seus drets, etc. Però, si observem la seva feina i trajectòria vital, ens adonem que estan assumint diverses responsabilitats que evidencien que són defensores dels drets humans.

3 Dret a una vida independent

Títol	Defensores. Parlem amb defensores: Dret a la vida independent
Durada	6.23 minuts
Sinopsi	La Margarita Alonso és cofundadora de l'Oficina de Vida Independent que ens parla sobre la diversitat funcional i els drets humans, l'accessibilitat i l'assistència personal. Amb audiodescripció, subtítols en català i castellà i interpretació en LSC.
Enllaç al vídeo	https://www.youtube.com/watch?v=PzgOyAh3u7A&t=3s

Presentació

La defensora que escoltarem a continuació és la Margarita Alonso, integrant de l'Oficina de Vida Independent, una organització dirigida i gestionada per persones amb diversitat funcional i necessitat d'assistència personal vinculades al Moviment de Vida Independent. La seva tasca és la defensa i promoció dels drets humans de les persones amb diversitat funcional a la ciutat.

Activitat 1: Diàleg col·lectiu

Durada	Descripció/finalitat
20 minuts	Després de veure el vídeo, es pregunta a l'alumnat: <i>Quina informació que ha compartit la Margarita us ha semblat interessant i per què?</i> Objectiu de l'activitat: identificar punts d'interès individuals i trobar punts en comú sobre la realitat de les persones amb diversitat funcional i els drets humans. Algunes preguntes motivadores: • Què heu sentit escoltant a la Margarita? (aquesta pregunta és per apropar-se al tema des de les emocions)• Qui és la Margarita i per què ens diu que ella és com és, i no com la mira la gent?• Quina realitat es va trobar a l'escola, al transport i a l'habitatge?• Què vol dir persones amb diversitat funcional?• Què vol dir vida independent?

Activitat 2: Una mirada que sent i pensa el món

Durada	Descripció/finalitat
20 minuts	Es demana a l'alumnat que faci una redacció breu, d'un o dos paràgrafs, on pugui explicar <i>quin missatge creu que comparteix la Margarita a través del seu compromís amb els drets de les persones amb diversitat funcional.</i> Objectiu de l'activitat: generar la presa de consciència sobre la realitat de les persones amb diversitat funcional, a través del que explica la Margarita. Per motivar, es fan algunes preguntes: • Segons la Margarita, són les mateixes persones amb diversitat funcional les que han tingut la consciència de defensar els seus drets, perquè no totes les persones les miren igual; per què creus que passa això?• És la mateixa realitat la que viu una persona amb diversitat funcional que una persona que no en té? Què en penses?• Segons la Margarita, com van néixer els drets humans i quina relació hi ha amb les persones amb diversitat funcional?

Activitat 3: Identifica defensores semblants en la teva ciutat.

Durada	Descripció/finalitat
30 minuts	Es demana a l'alumnat que visiti el lloc web de l'Oficina de Vida Independent: https://ovibcn.org/ Objectiu de l'activitat: identificar quines són les accions que duu a terme i, a partir d'aquí, trobar alguna organització més a la ciutat que estigui treballant a favor dels drets de les persones amb diversitat funcional. Després, es comparteixen els resultats amb la resta de companyes.

Tancament: Reflexió sobre l'antiracisme

Durada	Descripció/finalitat
15 minuts	Per a la reflexió de tancament, es pot utilitzar l'argumentari que es troba al capítol 1, "Què fan les persones defensores dels drets humans?", i la informació complementària d'aquesta fitxa temàtica. Sobretot, emfatitzant: • El rol que desenvolupa una persona defensora, la seva tasca i el seu compromís amb la defensa i protecció dels drets humans.• La importància de reconèixer la diversitat, capacitats diferents i els drets humans de totes les persones com una pràctica que contribueix a millorar la convivència en pau.• El dret a viure (a poder menjar, a tenir un sostre, a tenir una feina, a tenir un nom propi, a tenir família, a tenir seguretat, a poder decidir, entre altres). I així com es té una convenció pels drets de les dones o de la infància, també es té la Convenció Internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat (o diversitat funcional).

Per què hem d'utilitzar el terme “persones amb diversitat funcional”?

Les persones amb diversitat funcional constitueixen un col·lectiu que ha estat tradicionalment discriminat d'una manera diferent de la resta de col·lectius que també han sofert o pateixen discriminació (dones, persones negres, persones indígenes, persones migrants, etc.).

Els termes estereotipats, prejudiciosos, estigmatitzadors i despectius que es continuen usant per a denominar les persones amb diversitat funcional provoquen exclusió i discriminació. A Espanya, fins i tot persisteix l'ús de moltes paraules discriminadores, com ara “persona minusvàlida”: “places d'aparcament reservades per a minusvàlids”, “pensions per a minusvàlides”, etc. En els mitjans de comunicació, als carrers, i fins i tot dins de la mateixa família i a l'escola, les persones amb diversitat funcional són assumides com un col·lectiu “menys vàlid” o que “val menys”. A la Constitució espanyola, fins fa poc s'usaven termes com ara “disminuïts físics, sensorials i psíquics”, però el gener de 2024, el ple extraordinari del Congrés va aprovar la Proposició de Reforma de l'article 49 de la Constitució, que amplia els drets de les persones amb discapacitat i va eliminar aquesta expressió del text.

El 2001, el Fòrum de Vida Independent, una comunitat constituïda per persones de tota Espanya i d'altres països per a promoure i defensar els drets de les persones amb diversitat funcional, va proposar la definició de diversitat funcional. Expliquen que aquest terme no té res a veure amb la malaltia, la deficiència, la paràlisi, el retard, etc. Entenen que les persones amb diversitat funcional qüestionen les societats que, sent intrínsecament imperfectes, han establert un “model de perfecció” al qual cap membre concret d'elles té accés, i que defineixen la manera de ser físicament, sensorialment o psicològicament, i defineixen les regles de funcionament social. Aquest model ha naturalitzat les idees de “perfecció” i “normalitat” establertes per un ampli sector que té poder i pel concepte de majories merament quantitatives. Aquestes majories, al llarg de segles, han legitimat aquest model, i per això els intents de canvi terminològic han tingut poc resultat, ja que en la seva major part han estat proposats des de la pràctica de milers d'anys d'opressió, discriminació i segregació.

El Fòrum de Vida Independent assenyala: *“Les persones amb diversitat funcional som diferents, des del punt de vista mèdic o físic, de la major part de la població. En tenir característiques diferents, i donades les condicions d'entorn generades per la societat, ens veiem obligades a fer les mateixes tasques o funcions d'una manera diferent, algunes vegades a través de terceres persones. Així, una persona amb sordesa es comunica a través dels ulls i els gestos, mentre que la resta de la població ho fa fonamentalment a través de les paraules i l'oïda. No obstant això, la funció que realitzen és la mateixa: la comunicació. Per desplaçar-se, una persona amb una lesió medul·lar habitualment utilitza una cadira de rodes, mentre que la resta de la població ho fa utilitzant les cames: mateixa funció, manera diversa. Per això, el terme “diversitat funcional” s'ajusta a una realitat en la qual una persona funciona de manera diferent o diversa de la majoria de la societat. Aquest terme considera la diferència de la persona i la falta de respecte de les majories, que en els seus processos constructius socials i d'entorn, no té en compte aquesta diversitat funcional.”*

Segons explica el Fòrum de Vida Independent, el terme “diversitat” és relatiu a “varietat” i “diferència”. Amb aquesta paraula es vol reflectir exactament això, la diferència amb allò que és habitual en la majoria estadística de la humanitat. D'altra banda, la paraula funcional es defineix com a relativa a funcions: capacitat d'actuar pròpia dels éssers vius i els seus òrgans i parts del seu cos (ulls, oïda, cames, cerebel, etc.), i també a les funcions que es fan habitualment entre les persones (desplantar-se, veure, comunicar-se, etc.).

Si la majoria dels éssers humans, per exemple, no hi veiéssim, seríem diferents del que som i, probablement, tindriem l'olfacte i el tacte molt més desenvolupats. A més, l'entorn construït seria molt diferent: els ordinadors no tindrien pantalla, hi hauria només ràdio i no televisió, no existiria l'escriptura amb tinta i s'hauria desenvolupat possiblement l'escriptura en relleu, i els mitjans de gravació i reproducció d'elements sonors estarien molt més desenvolupats.

Per tant, la manera en què es construeix l'entorn depèn del que ens han ensenyat que és "normal" en sentit estadístic, i aquesta "normalitat" va canviant amb els temps. No hem d'oblidar que allò "normal" és una ficció estadística de caràcter merament instrumental.

S'ha de reflexionar com la humanitat ha creat una societat en la qual no es contempla la possibilitat d'incorporar plenament la diversitat en les relacions humanes i en tots els seus àmbits (educació, treball, edificació, transport, comunicació, informació, oci, etc.). Aquest no reconeixement de la diversitat permet la construcció d'un entorn social, físic i mental on preval la discriminació de tota persona que sigui "diferent" de la norma i, en conseqüència, genera explotació, arraconament, negació dels seus drets, assignació de papers passius, d'esclavitud i generació de conflictes. S'ha de reconèixer aquesta diversitat des de la dignitat i la garantia dels drets humans, i evitar les discriminacions de capacitisme envers les persones amb diversitat funcional.

Què és la vida independent per a les persones amb diversitat funcional?

Abans dels anys setanta, era habitual que les persones amb diversitat funcional estiguessin recloses en hospitals, institucions o dins de casa. Per tot això, va néixer als Estats Units el Moviment de Vida Independent, amb la finalitat de combatre aquesta segregació i promoure la participació plena, la capacitat de decisió, l'autonomia i veu pròpia de les persones que viuen amb aquesta realitat. La vida independent és garantir l'autonomia personal a les persones amb diversitat funcional i incidir en la importància d'evitar la sobreprotecció.

La Filosofia mundial de vida independent es constitueix en un nou pensament teoricopràctic al voltant de la realitat humana, denominada "diversitat funcional". Les dones i els homes amb diversitat funcional reclamen el seu dret individual i col·lectiu a viure de manera activa i independent amb els suports humans necessaris (assistència personal).

No volen acceptar la institucionalització com a forma de vida, ja que entenen que "són riquesa" i, per tant, han de disposar dels suports humans i tecnològics que els resultin necessaris per poder exercir la seva ciutadania en igualtat de condicions, i aportar a la nostra societat.

Els principis bàsics d'aquesta filosofia de vida són: drets humans i civils; acte-determinació; acte-ajuda (suport entre iguals); possibilitat per a exercir poder (apoderament); responsabilitat sobre la pròpia vida i accions; dret a assumir riscos; i viure en la comunitat. El Moviment de Vida Independent assenyala que la inclusió social i laboral de les persones amb diversitat funcional s'ha de fer des de l'òptica dels drets humans, i no pas des de la caritat.

4 Bibliografia

Romañach, Javier i Lobato, Manuel (2005). “Diversitat funcional, nou terme per a la lluita per la dignitat en la diversitat de l’èsser humà”. Foro de Vida Independiente. Disponible a:

http://forovidaindependiente.org/wp-content/uploads/diversidad_funcional.pdf

J. Vidal García Alonso (2003). “El moviment de vida independent.” ”Experiències internacionals” Fundació Luis Vives. Madrid. Disponible a:

<https://www.independentliving.org/docs6/alonso2003.pdf>

Palacios, Agustina i Romañach, Javier (2006). “El model de la diversitat.” ”La Bioètica i els drets humans com a eines per assolir la plena dignitat en la diversitat funcional” Diversitás Ediciones, Madrid. Disponible a:

https://sid-inico.usal.es/idocs/F8/FDO18989/modelo_diversidad.pdf

**Guia pedagògica
Parlem amb defensors:
Dret a la vida
independent**

Desembre del 2024

**Direcció de Serveis de
Drets Humans, Justícia
Global i Cooperació
Internacional**